

esetben az adatok hiányosságai nagyban nehezítik a történeti kutatásokat. Az előadások egy csoportja egy-egy alkotást elemzett. Orosz György egy orosz hősnének, Demény István Pál az *Emese álma* monda motívumelemzését végezte el. Több előadás foglalkozott különböző műfajok női aspektusainak vizsgálatával, de történeti kutatások eredményei is elhangzottak. Így Küllös Imola XVII–XVIII. századi közköltészetet vizsgálva elemezte a nők, lányok helyzetét. Sárdi Margit a női hivatás alakulását vizsgálta a XVII–XVIII. századi magyar irodalomban.

A konferencia előadásait végighallgatva a résztvevők színes képet kaphattak a női kultúra és a női státus történeti-társadalmi és folklórbeli alakulásáról.

Benedek H. Erika

Fiatal Néprajzkutatók V. Országos Konferenciája Egészség-Betegség-Kultúra

Ócsa, 1997. május 27–28.

A miskolci Kulturális és Vizuális Antropológia Tanszék és a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Magartartáskutató Intézete közös rendezésében került sor a Fiatal Néprajzkutatók V. Országos Konferenciájára. Piróth István és Kovács Gábor voltak a rendezvény házigazdái az ócsai (Budapesttől 20 km-re levő) Egressy Gábor Szabadidőközpontban. A szervezők előzetes szándéka, „programja”: „A konferencia (...) kettős célt szolgál: egyrészt a témához közel álló legfrissebb néprajzi kutatási eredmények szemléje kíván lenni, másrészt több tudományterület jelenlevő képviselőin keresztül igyekszik az egyes szakterületek kérdéseit, problémáit és eredményeit egymással megismertetni”. Az ajánlott témakörök: a gyógyítás, a gyógyító, a beteg, a betegségképzet és az egészségképzet, születés és halál, korunk betegségei.

Mivel Komáromi Tündével kis késéssel érkeztünk a konferencia helyszínére, az első nap néhány előadásáról (Sándor Ildikó és Palya Beáta; Horkai Anita; Dienes-Oehm Dávid; Szilágyi Zoltán Péter) lemaradtunk. Az ebéd után kezdődő előadásokat a SOTE magartartáskutatói mutatták be.

Léder László *Munkanélküliség és gyász* címmel tartott előadása a pszichológiában a gyászra és a gyászmunkára kidolgozott modelleket vonatkoztatta a munkanélkülivé váló személyek reakcióira. Következtetései azt hangsúlyozták, hogy a halálos beteg mellett és a gyász periódusában átélt veszteségélmény sok hasonlóságot mutat a munkanélküliségtől tartó és szándékuk ellenére azzá váló vizsgálati személyek reakcióival. Az előadás jól felépített vetített grafikonokkal és statisztikákkal illusztrált bemutatása volt egy folyamatban levő kutatásnak. Fogadtatása egyértelműen pozitív volt, bennem azonban néhány kérdés (és ellenvetés) fogalmazódott meg: Milyen hatása lehet magukra a munkanélküliekre, ha úgy kezdenek beszélni róluk – még ha tudományos körben is – mint gyászolókról? Nincs-e valami szöges ellentét a „gyászmunka” célja (ti. a veszteségbe való beletörődés) és a között a stratégia között, ami egy munkanélkülivé vált személy számára ajánlatos (új munkahely keresése)? Milyen társadalmi kontextusok befolyásolják ezeket a pszichológiai reakciókat?

Dr. Nagy Emese (*Homo Imitans és Homo Provocans: A humán inprinting jelentőségéről és mechanizmusáról*) egy kísérletsorral igazolta és videófelvétellel szemlél-

tette azt a kiinduló hipotézist, hogy az ember esetében is számolni kell az újszülött első élményeinek meghatározó jellegével. A kísérlet lényege az volt, hogy néhány órás újszülöttek képesek néhány alapvető gesztus utánzására. Pl. a nyelvnyújtás olyan mimikai inger, amelyet néhány próbálkozás után egyértelműen imitál sok újszülött. A *homo provocans* kifejezés arra utal, hogy az újszülöttek néhány feléjük irányuló gesztus utánzása után már ezen gesztusok kezdeményezésével is próbálkoznak. A kísérlettel párhuzamosan végzett szívritmusmérés igazolja, hogy ha vizsgáltválasz nélkül maradnak, az stresszállapotot okoz. A következtetések arra hívják fel a figyelmet, hogy már az újszülöttet is teljes rangú kommunikációs partnerként kell kezelni.

Dr. Zsinkó-Szabó Zoltán *A gyermek helye a társadalmi értékrendben – izraeli te-repmunka-tapasztalatok* címmel számolt be egy modern körülméletési szertartásról és kulturális kontextusáról. A zsidó értékrendben minden fiúgyermek fontos helyet foglal el mint a lehetséges Messiás és minden leány mint az eljövendő Messiás potenciális édesanyja. Így válik az új élet mint legfőbb érték a szakrális értékrend csúcsává is.

Dr. Tóth Mariann Indiában szerzett tapasztalatairól beszélt a *Tradicionális gyógyítás a modern Indiában* címmel. Indiában ma is számos ajurvédikus orvosi egyetem működik és az ország orvoslásában domináns helyet foglal el ez a tradicionális gyógyászati rendszer. A konferenciával párhuzamosan dr. Tóth Mariann és Fehér József András jungiánus pszichológus által összeállított fotókiállítás is illusztrálta az indiai gyógyászat tradicionális technikáit.

Vidák Tünde pécsi néprajz szakos diák tavaly nyáron két csíki faluban végzett hiedelemkutatást Pócs Éva irányításával. Ennek a gyűjtésnek mutatta be vázlatát *A születés és csecsemőkor hiedelmei két Csík megyei faluban* címmel. Az előadás a gyűjtött anyag bemutatására szorítkozott, elkelt volna némi értelmezés (próbálkozás) is.

Az est záróelőadását dr. Kozma Elek helyi tanácsos tartotta *A védett ócsai pincesorról*. Ezek az építkezési műemlékszámba menő pincék az agyagos talajba vannak bemélyítve és mindenféle támszerkezet nélkül állnak hosszú ideje.

A második nap első előadását (a rossz vonatkozlekedés miatt is) - sajnos - szintén lekéstük. A reflexiók azonban arra utaltak, hogy sikerelőadást szalasztottunk el (Dr. Lázár Imre: *Humánökológiai modellek*). A dokumentálás céljából minden előadásról és vitáról forgatott videófelvétel és készülő kötet azonban reményeket ébreszt, hogy nem örökre veszítettük el az alkalmat.

Veres Emese-Gyönygyvér: *Népi gyógyítás a hétfalusi csángóknál* című előadása Hoppál Mihály elnöki reflexióiból ítélve nem lépett túl a tereptapasztalat- és gyűjtéssismertető jellegen.

Komáromi Tünde előadásában (*Betegség társadalmi tükröben*) azt mutatta be, hogy a hivatalos/tudományos orvoslás és népi megítélése egyes tünetegyütteseknek mennyire eltérő diagnózisokat állít fel. A formális orvoslás szempontjából úgy tűnhet, hogy torzít a „társadalmi tükrö”, de a társadalom tagjainak ez a hiteles tudás. Így az orvoslás legitimitása – és ezáltal hatásfoka is – nagyban függ a beteg és a társadalmi környezet megítélésétől. Egy rontás elemzését körvonalazta, ezáltal egy konkrét eseten mutatta be az ilyen típusú értelmezés jogosságát.

Bódi László *Élet az elmúlás gondolatkörének fogságában – Tanatológiai kutatások az északkelet magyarországi romák körében* című előadása az antropológia tana-

tológiai kutatása legjobb hagyományait követve elemezte a romák időhöz, élethez és halálhoz kapcsolódó fogalmait gazdag terepmunka-tapasztalat alapján.

Kovács Gábor *Alkohol és világnép* összefüggéseit járta körül egy mátravidéki kis falu esetét elemezve. Fontos következtetése, hogy a közösség teljesen megengedő magatartása az alkoholfogyasztással szemben a falu kapcsolathálózatának, találkozási alkalmainak vizsgálata nélkül nem érthető meg. Az „egészség” fogalma is más szemantika szerint szerveződik ebben a kultúrában, nem a májzsugorral vagy a krónikus betegségekkel ellentétezhető, inkább az élet „megéltségét” jelenti. Egy férfi akkor egészséges, ha megnősül, gyerekeit felneveli, kiházasítja/férjhezadja, lakáshoz juttatja. Ha még unokáit meglátja, az ráadás.

Illyés Zoltán *A gyimesiek környezethasználata* kapcsán a „népi ökológia” néhány kérdését vizsgálta földrajzi, botanikai szempontok érvényesítésével is. A „ökológus paraszt” mítoszt oszlató következtetése, hogy a gyimesiek erdőellenes magatartása funkcióját veszítette olyan körülmények közt, amikor már nem az irtás; legelőnyerés az egyetlen fő cél.

Serfőző Andrea *A nemzeti identitás és identitászavarok a vajdasági magyarság körében szociálpszichológiai megközelítésben* címmel tartott előadása alig lépte túl a közhelyszámba menő kijelentéseket. A „lelki egészség” és az „identitászavar” újabb típusú megközelítésre vár.

Piróth István *Humán erőforrás és a társadalmi önszervező folyamatok: Az egyesületek helyi társadalmi környezete és a közösség-szervező egyéniségek típusai* című előadásában két közösség-szervező személyiségmodellt állított szembe. Az első a „közösségi kapuőr”, aki stabil presztízzsel rendelkezik az illető közösségben és az értékek őrzését tűzi ki célul. A második a „közéleti vállalkozó” modellje, aki vállalkozásként befektet (energiát stb.) egy általa kiválasztott közéleti szerepbe, intézménybe és így próbál újratermelni értékeket. Piróth szerint ma az utóbbinak vannak esélyei.

Az előadássorozat záróaktusaként a védett pincékkel való közelebbi megismerkedés következett, ahol egy hagyományos eljárással készült pince boltzata alatt az ócsai népdalkör szórakoztatta az egybegyűlteket.

A Fiatal Néprajzkutatók V. Országos Konferenciája interdiszciplináris szándékát elérte orvosok, antropológusok és néprajzosok találkoztak, és nem a szervezőkön múltott, hogy ritkán szakadt át egy-egy szakma gátja.

A konferencia nem volt túl népes, több diák megjelenését reméltem – igaz, Magyarország éppen javában zajlott a vizsgaidőszak.

Fosztó László